

HARNÂME KİME SUNULMUŞTUR

MİNE MENÇİ

15. yüzyılın ünlü şairi Şeyhî'nin Harnâme mesnevisi Türk edebiyatında hicviye tarzının başarılı örnekleri arasında yer alır. Eserin yazılış nedeni ve kime sunulduğu konusunda kaynaklarda verilen bilgiler ve ileri sürülen görüşler değişiktir.

Harnâme hakkında bilgi edinebildiğimiz en eski kaynaklar olan şuaara tezkirelerinin konuyla ilgili söylediklerini iki grupta toplayabiliriz. Anadolu sahasında yazılmış en eski tezkireler olarak bilinen Sehî¹ ve Latîfi² Tezkirelerinin eserin yazılış nedeni konusunda verdikleri bilgi bir yere kadar aynıdır. Her iki tezkire de Şeyhî'nin Harnâme'yi, bir diğer ünlü eserini, Hüsrev ü Şîrin'i sunduğu kişiye yani II. Murad'a sunduğunu söyleyerek, mesnevinin sunulduğu devlet büyüğü üzerinde aynı görüşü paylaşırlar. Sehî ve Latîfi Tezkirelerinden sonra gene 16. yüzyılın biyografik eserleri arasında yer alan Âşık Çelebi³ ve Hasan Çelebi⁴ Tezkireleri ile Gelibolulu Âli'nin Kühü'l-Ahbâr'ında⁵ ise Harnâme'nin Çelebi Mehmed'e sunulduğu yazılıdır. Her üç eser de Harnâme'nin yazılış nedenini, Şeyhî'nin kendisine Çelebi Mehmed tarafından verilen Tokuzlar köyüne giderken, yolda, tımarın eski sahipleri tarafından uğradığı tecavüz olayına bağlarlar.

Daha yakın zamanlarda konuyla ilgili olarak yazılıp söylenenlere baktığımız zaman, genellikle edebiyat tarihlerinin ve eser hakkında yapılmış kişisel çalışmaların Harnâme'nin yazılış nedenini Tokuzlar köyü olayına bağladıklarını ve eserin Çelebi Mehmed'e sunulduğu görüşü üzerinde birleştiklerini

1 Sehî, Heşt-Behîşt, İstanbul 1325, s. 52-53.

2 Latîfi, Tezkiretü's-Şu'arâ İstanbul 1314, (ilâve kısmı) s. 216-217.

3 Âşık Çelebi, Meşâirü's-Şu'arâ. London 1971, y. 254a.

4 Kınahzade Hasan Çelebi, Tezkire, Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Ktp. N. Aktunç yazmaları. No. 9, y. 170b.

5 Gelibolulu Âli, Kühü'l-Ahbâr. Türk Tarih Kurumu Ktp. y. 45a.

anılıyor¹. Yalnızca Fuad Köprülü daha önce Harnâme'nin Çelebi Mehmed'e sunulduğu görüşünde olmasına rağmen², daha sonra bu görüşten vaz geçerek eserin II. Murad'a sunulduğunu ileri sürmüştür³.

Şimdiye dek yazılanları bir kenara bırakarak konunun aydınlanmasına ışık tutacak nitelikteki belgelere bakınca biz de Şehî ve Latîfî Tezkirelerinde söylendiği ve Köprülü'nün de bildirdiği gibi Harnâme'nin II. Murad'a sunulduğu görüşüne varıyoruz.

Her şeyden önce, elimizde bulunan Harnâme nüshalarından⁴ hiç birinde eserin Çelebi Mehmed'e sunulduğunu gösterir kayıda rastlamıyoruz. Buna karşılık hem Ali Emiri hem de Türk-İslâm Eserleri nüshasında⁵ Harnâme metninin içinde II. Murad'ın adı geçiyor. Her iki yazmanın müstensihî de "Der Medh-i Sultan Murad Han" başlığı altında

Maksad-ı dil murâd-ı cân-ı cihân
Şeh i Sultân Murâd Hân-ı zemân

beytine yer vererek II. Murad'ı överler.

1 Köprülüzade Mehmed Fuad-Şahabeddin Süleyman, Yeni Osmanlı Tarih-i Edebiyatı, İstanbul 1332, s. 153.

Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, I, İstanbul 1947, s. 19.

Tahir Olgun, Germiyanlı Şeyhî ve Har-nâmesi, Giresun 1949, s. 9.

Faruk K. Demirtaş, Harnâme, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. III, İstanbul 1949, s. 370-372.

Faruk K. Timurtaş, Şeyhî'nin Harnâmesi Üzerinde Dil Araştırmaları, Türk Kültürü Araştırmaları, I, sayı 2, Ankara 1964, s. 254.

Faruk K. Timurtaş, Şeyhî-Hayatı ve Eserleri, İstanbul 1968, s. 89 v.d.

Faruk K. Timurtaş, Şeyhî'nin Harnâme'si, İstanbul 1971, s. 5-9.

Nihad S. Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, fas. 6. İstanbul, s. 459.

2 M. Fuad Köprülü, Harnâme, Yeni Mecmua, 13, İstanbul 1917, s. 253-256.

3 M. Fuad Köprülü, Anadolu Türk dili ve edebiyatının tekâmülüne umumî bir bakış XV. asır, Yeni Türk Mecmuası, I, sayı 5, İstanbul 1933, s. 383, Divan Edebiyatı Antolojisi, s. 69; E. I., IV, s. 996.

4 Elde bulunan yazma Harnâme nüshaları şu kütüphanelerde:

- a. Bayezid Umumî Ktp., 5764, Divan içerisindedir.
- b. Millet Ktp., Ali Emiri, manzum 238, Divan içerisindedir.
- c. Millet Ktp., Ali Emiri, manzum 1016
- d. Üniversite Ktp., T. Y. 2804, Divan içerisindedir.
- e. Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Ef. 3298, Divan içerisindedir.
- e. Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Ef. 3298, Divan içerisindedir.
- f. Türk ve İslâm Eserleri Müzesi, 2010, Divan içerisindedir.

5 F. K. Timurtaş Türk ve İslâm Eserleri Müzesindeki Şeyhî Divanı nüshasında Harnâme'nin bulunmadığını söyler. Bkz. Şeyhî'nin Harnâme'si, İst. 1971, s. 14.

Sözünü ettiğimiz yazmalardan Ali Emiri nüshasının yazılış tarihi 1438, Türk ve İslâm Eserleri Müzesindeki nüshanın yazılış tarihi ise 1447'dir. Şeyhî'nin ölüm tarihi kesinlikle bilinmemekle birlikte 1430'larda olduğu sanılmaktadır. Öyleyse adı geçen her iki nüshanın müstensihisi de Şeyhî hayatta iken yaşamışlar hatta belki de şairle tanışmışlardır. Buradan Harnâme'nin kime sunulduğunu müstensihlerin bilme ihtimallerinin büyük olduğu kanısına varıyoruz. İstinsah tarihlerinin eski oluşlarının yanı sıra yazmaların her ikisi de güvenilir ve değerli yazmalardır. Ali Emiri nüshasının TDK tarafından tıpkıbasımı yapılmıştır. Türk ve İslâm Eserleri Müzesindeki nüshayı da Fuad Köprülü över ve güvenilir bir yazma olduğunu söyler¹.

Ayrıca Harnâme'nin II. Murad'a sunulduğu düşüncesine bizi götüren bir başka neden daha vardır. Şeyhî'nin Divanında yer alan devlet büyüklerine sunduğu kasidelere bakacak olursak, şairin Çelebi Mehmed'e sunduğu kaside sayısının II. Murad'a sunduğu kaside sayısından daha az olduğunu görürüz. Şeyhî Çelebi Mehmed'e yalnızca bir kaside sunmuş, oysa II. Murad için birçok kaside yazmıştır. Anlaşılan Şeyhî'nin II. Murad'la ilişkisi Çelebi Mehmed'le olduğundan daha fazla olmuştur.

Sonuç olarak, yukarıda sözünü ettiğimiz yazılış tarihleri eski olan iki yazmada II. Murad'ı öven beytin bulunması, buna karşılık elde bulunan yazma Harnâme nüshalarının hiç birinde Çelebi Mehmed'in adına rastlanmaması, Şeyhî'nin II. Murad'a daha fazla sayıda kaside sunması, dolayısıyla şairin II. Murad'a daha yakın olduğu nedenlerine dayanarak Sehî, Latîfî ve Fuad Köprülü'nün görüşlerine katılıyor ve Şeyhî'nin Harnâme'sini II. Murad'a sunmuş olduğu ihtimalinin daha büyük olduğunu söylüyoruz.

¹ Fuad Köprülü, Ahmedî mad. İ. A.

Başında Ahmedî Divanının yer aldığı Türk ve İslâm Eserleri nüshası 209 varaktır. Şeyhî Divanı 163a'dan başlar. Ahmedî Divanının bitimini gösteren satırlardan sonra Şeyhî Divanı yazmada başlıksız olarak yer alır. Harnâme, bir kısmı sahife kenarında olmak üzere Divanının sonunda bulunmaktadır. Şeyhî Divanının sonunda müstensihinin adı Şeyhî b. Şibli es-Semerkandî olarak verilir. Yazma güzel bir talikle yazılmış olup. 851 Recebinde (12 Eylül 1447) tamamlanmıştır.

